

Носируддин Рабғузий

ҚИССАСИ РАБҒУЗИЙ

I- КИТОБ

ОСМОНЛАР ВА ЕРЛАР ҲАҚИДА СЎЗ

Ҳабарда келтирибдиларки, Оллоҳ субҳанаҳу ва таоло ҳамма нарсадан илгари бир гавҳарни яратди. Бу гавҳарга ҳайбат назари билан қараган эди, у эриб кетди. Эриб сув бўлган гавҳардан ерни яратди. Сув устига тушгач, у кўпикланди. У кўпикдан тутун кўтарилди, у тутундан кўкни яратди. Ул сув Оллоҳ таолонинг ҳайбатидан қайнаб кўпикланди. Ул кўпикдан Каъбанинг ўрнича ерни яратди. Шундан кейин осмонларни яратишга киришди. (Оят) "Сўнг осмон томонга юзланди ва уларни етти қават осмон қилиб яратди". Осмонларни яратиб бўлгандан кейин аввалда яратилган ерни машриқдан мағрибгача ёзиб текислади. (Оят) "Ва ерни ундан кейин тўшади".

Бу ерлар ва осмонлар бир қават эди, қудрати билан осмонни ердан айирди, ҳар қайсилари етти қаватдан бўлди. (Оят) "Оллоҳ шундай зотки, у етти осмонни яратибдур ва ерлардан ҳам шунчани". Бу етти ер устида сувлар яратилди. У ерларни ушлаб термоқ учун тоғларни улар устига қозиқ қилиб яратди.

Оллоҳ таоло бутун оламни олти кунда яратди. (Оят) "Бадахқиқ, Биз осмонларни, ерни ва уларнинг ўрталаридаги бор нарсаларни олти кунда яратдик". Ҳабарда келтирилишича, якшанба куни осмонларни яратди, душанба куни ойни, қуёшни, юлдузларни яратиб, фалак ичида тургизди, сешанба куни қуш-қумирсқаларни, фаришталарни яратди, чоршанба куни сувларни яратди, шамолларни, булутларни чақирди, дарахтларни, ўт-ўланларни ундирди, ризқ-насибаларни улашди, пайшанба куни жаннат, дўзахни, раҳмат ва азоб фаришталарини, ҳурларни яратди, жума куни Одамни яратди, шанба куни ҳеч нарса яратмади. Бу ҳамма нарсаларни ва яна минглаб нарсаларни кўз очиб юмгунча яратгувчи қудрати бор эди. Шунинг учун олти кунда яратдики, бунда бандаларига таълим бор эди: "Мен қодир бўлсам-да шошилиб қилмасман", деган. Расулulloҳ деди: "Шошилиш шайтоннинг иши ва шошилмаслик Раҳмоннинг ишидур".

ОСМОНЛАРНИНГ СИФАТИ

Илк қават осмон яшил зумраддандир, уни Рафиқ дерлар. Фаришталари доvon суратида, улуғларнинг оти Исмоилдир. Иккинчи қават осмон кумушдандир, уни Руқъа дерлар. Фаришталари бургут суъратида, улуғларнинг оти Рақобилдир. Учинчи қават осмон ёқутдандир, уни Қайдам дерлар. Фаришталари сигир суратида, улуғларнинг оти Кўкбоилдир. Тўртинчи қават осмон оқ инжудандир, уни Моъун дерлар. Фаришталари от суратида, улуғларининг оти Нубёйилдир. Бешинчи қават осмон олтиндандир, уни Ратқо дерлар. Фаришталари ҳур суратида, улуғларининг оти Сифтбоилдир. Олтинчи қават осмон сариқ ёқутдандир, уни Арибо дерлар. Фаришталари одамий суратида, улуғларининг оти Нурбоилдур.

ЕРЛАРНИНГ СИФАТИ

Илк қават ерни Рамко дерлар. Ақим отлиғ шамол устида етмиш минг халқада турар. Ҳар бир халқани етмиш минг фаришталар тутиб турарлар. Иккинчи қават ерни Жулза дерлар. Унинг ичида дўзах чаёнлари бордир, ул чаёнлар туяларга тенг

келар, найзалари қудуқ сифатлидир. Ҳар бир олти юз олтмиш бўйин, ҳар бўйнида олти юз олтмиш бош, ҳар бошида олти юз олтмиш заҳарли олма бордир. Улардан бири бу дунёга чўкиб қолса, олам аҳлининг брачаси ҳалок бўлғай. Учинчи қават ерни Арқа дерлар. Унинг ичида ҳар бири Коф тоғидан ҳам каттароқ бўлган урумлар бордир. Тўртинчи қават ерни Ҳарна дерлар. Унинг ичида дўзах илонлари бордир. Ҳар бир илоннинг минг тиши бор, ҳар бир тиши хурмо дарахтидек, ҳар бир тиши остида оғу билан тўла ўн саккиз олма бордир. Бешинчи қават ерни Малсо дерлар. Унинг ичи дўзах тошларига тўладир. Олтинчи қават ерни Сижжин дерлар. Унинг ичида дўзахийларнинг жонлари турадир. Етти қават ерни Ажибо дерлар. Иблис шунда турар. Ҳар йилда бир чиқар ва яна қайтиб кирар. Ҳар бир куннинг узунлиги беш юз йилга тенгдир.

ФАРИШТАЛАР, ЖИНЛАР ВА ОДАМЛАРНИНГ ЯРАТИЛИШИ ҲАҚИДА СЎЗ

Оллоҳ таоло фаришталарни ўтнинг ёруғлигидан, париларни эса ўтнинг алангасидан яратди. Уларнинг аслари бўлса ҳамки, уч нарса билан фарқланадилар. Бури шуки, фаришталар нурдан, парилар алангадан бино бўлгандилар. Иккинчиси шуки, фаришталар малак деб, парилар эса жин деб аталди. Учинчиси шуки, фаришталарнинг макони осмонда, жинларники эса ерда бўлади.

Ҳабарда келишича, Оллоҳ таоло жаҳаннам ичида иккита маҳлуқ яратди: бири эркак арслон суратида, оти Жаблит, иккинчиси эса урғочибўри суратида - оти Таблит. Жаблитнинг қуйруғи думи илонга ўхшаш, Таблитнинг қуйруғи чаёнга ўхшаш. Оллоҳнинг фармони билан икковининг қуйруқлари дўзах ичига тушди. Бунга қадар дўзах ичида на илон ва на чаён бор эди.

Жаброил алайҳиссаломга фармон бўлдики, Таблитни никоҳ қилиб Жаблитга бергин, деб. Ҳамма муҳлуқотлар ичида энг биринчи никоҳ шу эди, унгача никоҳ бўлмаганди. Жаблит билан Жаблит қўшилгач, эгизак наслар: бир ўғил, бир қиз туғила бошлади. Жаблит туғилган қизларни бирга туғилган ўқилларга берар эди. Еттинчи фарзанд кўрганда ўғлига Хорис деб ном берди. У ғоят маккор бўлди. Жаблит у билан бирга туғилган қизни Хорисга берайин дегнада Оллоҳдан фармон бўлдики: "Бундан буён бирга туғилганларни никоҳламагин. Олдин туғилган ўғилга кейин туғилган қизни бергин!" Жаблит Хорис билан туғилган қизни бошқа ўғлига берди. Бундан Хорис ўпкалаб, бошқа қизни олишга унамади. Дўзахнинг ҳоли бир бурчагида ўтириб, ибодатга машғул бўлди. Кўп йиллар ибодат қилгач, тангри уни олтинча қават ерга чиқарди. Унда ҳам кўп ибодат қилган эди, бешинчи қават ерга чиқарди. Бунда ҳам зиёда ибодатга машғул бўлганди, бу дунёга чиқарди. Бу дунёда ҳам чандон ибодат қилдики, Машриқдан Мағрибга қадар Хорис сажда қилмаган бир қарич ер ҳам қолмади. Шундан кейин Оллоҳ таоло уни осмонга чиқарди. Унда ҳам зиёда тоатлар қилгани боис иккинчи осмонга чиқарди. Шу тариқа еттинчи осмонга ҳам чиқди. Сўнгра, Жаннатга киргизганди, у ерда фаришталарга устод бўлди. Шунда Хорис отини ўзгартириб, Азозил деб атадилар. У истаса жаннатга кирар, истаса осмонга чиқарди. Онадан туғилгандан кейин уч минг йил ўтганди. (Оят) "Эслагин, эй Муҳаммад, ул вақтики Парвардигоринг фаришталарга деди: Сажда қилинглари Одамга! Бас сажда қилдилар ҳаммалари, аммо иблис сажда қилмади". Бу иблис Азозил эди. Айтишларича, Азозил Жонн уруғидан эди.

Шундан кейин ер юзида ўтган Жонн отлиғ маҳлуқ яратилди. (Оят) "Ва ундан илгари жинларни яратдик Биз эсиб турган ўтдан". Ривоятларга кўра, улар дунёда етмиш минг йил турдилар. Оллоҳга гуноҳкор бўлгач, улар кетказилди. Ўринларига

Жон ибн ал-Жон отлиғ ҳалойиқ келди. Ўн закииз минг йил умр кўрдилар. Улар ҳам осийлик қилгач, ўринлари фаришталарга берилди. Фаришталар етмиш минг йил турдилар. Азозил улар билан бирга эди. Дунёга кўнгил боғладилар, бу Оллоҳга хуш келмади: "Мендан бошқага кўнгил бердингиз, сизларни кетказурман, кейин халқ яратиб, бу мулкни уларга берарман", деб хитоб қилди. (Оят) "Албатта Мен ер юзида халифа, "ўрин босар" яратмоқчиман".

Яна бир хабарда айтилишича, Оллоҳ таоло дунёни яратгандан сўнг ер мулкни қушларга берди. Етти минг йил қушлар ихтиёрида бўлди. Ундан кейин Жин ибн ал-Жонга берди, улар ҳам етти минг йил умргузаронлик қилдилар. Гуноҳ, шариатга хилоф кўп ишларни қилганларки, қон тўкканлари учун ер юзи тасарруфини улардан олиб, фаришталарга берди. Етти минг йил бўлгандан кейин улардан ҳам олар вақт етгач, Оллоҳ таоло: "Мен ер юзига халифа яратурман", деб хитоб қилди. Фаришталар бу хитобни эшитгач, ғамгин бўлдилар ва "Илоҳи, ер юзида гуноҳкорлар ва қон тўкувчиларни яратурмисан? Ер мулкин биз тасбиҳ ва таҳлил айтувчилардан олиб, уларга берурмисан?", дедилар. Хитоб қилди: "Мен билурман, сизлар билмассиз".

Савол: Фаришталар одам фарзандларини кўрмагандилар ва уларнинг фасод ишлар қилганларини ва қон тўкканларини қаердан билдилар? **Жавоб:** Дарҳақиқат, улар Одамларни кўрмагандилар, аммо Жин ибн-Жонни кўрган, гуноҳкорликларини билган эдилава шунга қиёсан сўз айтгандилар. Оллоҳ таолонинг "Сизлар билмаган нарсаларни мен биламан", дейишига сабаб шуки, биринчидан - Оллоҳнинг ушбу каломига кўра у зот айтадики: "Муҳаммад мустафи алайҳиссалом одам фарзандларидан бўлади. Бу жаҳонни, ой, қуёш ва барча нарсаларни унинг суюклилиги учун яратдим. Ким менинг дўстим эканлигини ўзим билурман, сизлар билмассизлар". Иккинчидан - Оллоҳ таоло шундай дебдур: "Мен биламанки сизларнинг ибодатларингиз (ужб) ўзига бино қўйиш билан аралашган ва уларнинг гуноҳ ишлари узр билан аралашган. Узрли гуноҳ менинг наздимда ужблик гуноҳдан маҳбуброқдир".

ОДАМ АЛАЙҲИССАЛОМ ҚИССАСИ

Пайғамбар алайҳиссалом дедилар: "Кимда-ким дунё ажойиботларини кўрмоқчи бўлса, Одам алайҳиссалом қиссасига қарасин".

Оллоҳ субҳанаҳу ва таоло одамни яратишликка аҳд қилди ва Жаброил алайҳиссаломга амр қилди: "Боргил, ер юзидан бир ҳовуч тупроқ келтиргил!" Жаброил келиб тупроқ олмоқчи бўлганди, ер онт берди: "Мендан тупроқ олмангиз!" деб. Ҳазрат Жаброил ерга раҳми келиб, тупроқ олмади. Ҳазрат Исрофилни юборди, унга ҳам онт берди ва у ҳам тупроқ олмади. Кейин ҳазрат Макоилни жўнатди, ер унга ҳам онт берди, у ҳам тупроқ олмади. Шундан кейин ҳазрат Азроилга фармон бўлди. Ер унга ҳам онт берди. Азроил айтди: "Оллоҳ таолонинг буйруғи сенинг онтингдан азизроқ туради". Сўнг ер юзидан бир ҳовуч тупроқ олди. Оллоҳдан хитоб келди: "Эй Азроил, қаттиқ кўнгилли экансан. Шундай тақдир қилдимки, ҳамма тирикларнинг жонини сенга олдираман".

У тупроқда оқ, қора, чучук, аччиқ, сариқ, яшил, қизил, кўк, қаттиқ, юшоқ, тоза, нопок, тотли ва тотлиғсиз - ҳаммасининг суви бор эди. Шулар сабабдан одам фарзандлари бир-бирига ўхшамаслар, кими поқу, кими нопок, кими бетобу кими соғлом, кими қораю кими оқ, ким сариғу кими қизил, ким эслиғу кими ақлсиз, кими чучук сўзлюю кими аччиқ сўзли, кими қаттиқ кўнгиллию кими юшоқ кўнгиллидирлар. Азроил у тупроқни Макка ва Тоиф орасидаги Дахно номли ерга

қўйди. У тупроқ устига қирқ йил ёмғир ёғди, ўттиз тўққиз йил қайғу-алам ёмғири, бир йил эса севинч ёмғири ёғди. Шу боисдан Одамга севинчдан кўра қайғу кўпроқ бўлди. Оллоҳ таоло қирқ йилдан кейин қудрат қўли билан одам суратини барпо қилди. Одамнинг боши тоиф тарафга оёғи Макка тарафга қараган эди. Бунинг ҳикмати тоифнинг Маккадан улуғлигини кўрсатиш учун эмас, балки одам ўрнидан турса юза Маккага қарасин, деганликдан шундай қилиди. Шариатда шунга монанд масъала бор: бизнинг масъаблардан қачон бирон-бир бемор одам ётиб намоз ўқимоқчи бўлса оёғини қибла тарафга узатур. Шунинг учунки, қачон у намоз ичида сихат топгудай бўлса ва ўрнидан турса юзи қиблага қараган бўлғай.

Одамни тупроқдан яратмоқликнинг нима ҳикмати бор эди? қачон Оллоҳ таоло одамни яратаман, деб ҳитоб қилганида барча нарсалар бош кўтариб: "Одамни биздан яратгил", деб таъмиа қилдилар. Тоғ: "Мен қувватликман", деди. Денгиз: "Мен ҳайбатликман", деди. Олтин: "Мен азизман", деди. Осмон: "Мен юксакман", деди. Ҳамма нарсалар ўзларини баланд олиб гап айтдилар. Ер эса тавозуъ қилиб, ҳокисолик билан: "Мен ҳаммадан заифман, оёқ остидаман, менда қувонадиган нарса йўқ", деди. Шунда хитоб келди: "Мен Одамни ердан яратурман" ва Одамни тупроқдан яратди.

Ҳабарда айтадиларки, бир куни Иблис етмиш минг фаришта билан Одам жасади ёнига осмондан тушиб келди, иккала қўли билан Одамнинг қорнига уриб кўрдик, ичи ковак экан. Фаришталарга айтди: "Буни йўлдан чиқариш ўнғай экан". Яна дедик: "Агар Оллоҳ бунинг устидан сизларга эрк берса не қилгайсизлар?" Ҳамалари: "Бўйин сунгаймиз", дедилар. Иблис айтди: (Оят) "Ҳудо номига қасамёд этаманки, агар Оллоҳ уни менинг устимдан ҳукумрон қилиб қўйса, мен унга бўйсунмагайман ва агар мени унинг устидан ҳукумрон қилиб қўйса, уни ўлдиргайман". Ва шу ондаёқ кофир бўлди. (Оят) "Ва у кофирлардан эди".

Яна қирқ йилдан кейин Одамнинг жониға фармон бўлди: "Одамнинг танига киргин!" деб. Жон Одамнинг боши устида туриб қолди, киргани унамади-да "Мен олийман, бу тубанга қандай кирайин", деди. Шунда Жаброил алайҳиссалом келди, унга "Эй азиз жон, Оллоҳ номи билан киргил!" деди. Жон Оллоҳ номини эшитган ҳамон кирди.

Яна бир ривоятда келадики, Жон Одамнинг бошига кириб, икки юз йил туриб қолди. Ундан кейин кўзига кирган эди, кўзлари очилди. Ўз юзини кўрдик, қора тупроқдан яралмиш. Оллоҳ ўз қудратини кўрсатиш учун кўзни яратганди. Сўнгра бурунга келганда бир акса урди. Жаброилга хитоб келди: "Одамнинг бурнидан чиққан нафасни омонат сақлагил!" Ундан оғзига келди, шунда айтдики: "Ал-ҳамду ли-ллаҳи роббил оламин". Оллоҳ ёрлақди: "Парвардигоринг сенга раҳмат қилсин, Мен сени шунинг учун яратдим".

Шундан кейин жон кўксига келди. Шу ерда турмоқчи бўлганди, тура олмади. Шу аснода Оллоҳ таоло: (Оят) "Ва инсон шошиладурган бир маҳлуқ қилиб яратилди", деди. Шундан сўнг қорнига келганди, таом истади. Жон жасад ичида ёйила бошлади, суяклар, гўшт, тери, томир кабилан ҳосил бўлди, тебрана бошлади.

Одамнинг териси бағоят кўркли эди. Кундан-кун тиниқлаша бошлади. Қачонки иллатлар ҳосил бўла бошлаганда, тери суюлди. Ўша терининг белгиси бармоқлар учида қолди, у тирноқларга айланди. **Савол:** Жоннинг кирарда осонликда қарор топгани ва чиқар чоғида қийинчилик билан чиқарида не ҳикмат бор? **Жавоб:** Бунинг боиси шулки, кирар пайтда у Оллоҳ таолонинг "Роббинг раҳмати билан киргин", деган хитобини эшитиб, ўнғайгина кирганди, чиқарда эса "Яна раҳмат севинчини эшитмагунча чиқмасман", деярган. Кўрмасмисан, кимнинг бахти бор бўлса, (Оят) "Сизларга ваъда қилинган жаннат башорат бўлсин!" деган башоратни эшитиб,

ўнғайгина чиқади, Ким бадбахт бўлса жони қаттиғлик билан чиқади. Бундан Оллоҳнинг ўзи асрасин.

Одами сафий алайҳиссалом ўша ҳолда етти кун ўтирдилар. Шундан кейин Оллоҳ таоло қизил олтиндан яратилган гавҳар билан безак берилган бир тахт тушурди. Унга ажойиб саруполар кийдирди, бошига олтин тож ўрнатди. Уни тахт устига ўтказди. Етти юз минг фаришталар Оллоҳ таолонинг фармони билан келиб, Одамнинг тенграсида сафландилар. У тахт "Масжид ул-Харам" билан баробар келарди. Тахт устига бир курси қўйилди. У Каъба билан баробар эди. Ўн йиғоч (тахминан 9 км келадиган масофа бирлиги) лик ер "Харам" деб аталди.

Оллоҳ таоло Одамни бутун кўркликлар билан безатди. Тишларидан нур балқирди, кўзлари нурга монанд, Муҳаммад мустафонинг нури Одамнинг юзида тўлин ой янглиғ балқиб турарди. Одам ул нурнинг равшанлигини кўриб, "бу нурни бир кўрсам", деб истак билдирди. Оллоҳнинг фармони билан у нур Одамнинг ўнг яноғига, ундан елкасига, ундан қўлига инди. Нур қўлида кўтарила бориб, шаҳодат бармоғининг учида тўхтади. Одам бу бармоғини юқорига кўтариб, унинг кўркини кўриб тонг қолди-да: "Лаа илаҳа иллаллоҳу Муҳаммадур расулulloҳ", деди. Аввал бармоқни кўтариб, шаҳода калимасини айтмоқ Одам фарзандларига шундан суннат бўлиб қолди.

Фаришталар Одамни осмонга олиб чиқдилар. Жаброил алайҳиссалом бир от келтирди. У мушк-анбардан яратилганди. Одам унга минди. Жаброил алайҳиссалом тизгинини тутди. Ҳазрат Мекоил ўнгида, ҳазрат Исрофил сўлида юриб, осмонларни кездилар. Фаришталар йўлиққанида Одам уларга: "Ассалому алайка ё малоикаталлоҳу!" деб салом қилар эди. Бунга жавобан фаришталар: "Алайкумус-салому ва раҳматуллоҳи ва барокатуҳу!" дер эдилар. Оллоҳ таоло хитоб қилдики: "Бу сенинг саломинг бўлур ва яна сенинг ўғлонларингнинг қиёматга қадар саломлари бўлур!".

Одамни жаннатга киритганларида у ердаги неъматларни, ҳурларни, қасрларни томоша қилиб юриб, ўзига ўхшаган маҳлуқотга кўзи тушмагач, кўнгли тўлмади. Шунда Оллоҳ таоло Одамни уйқуга чўмдирди. Узоқ давом этган уйқу орасида Оллоҳ таоло Одамнинг чап биқини қобирғасидан Ҳаввони яратди. **Савол:** Ҳаввони Одамнинг уйқуси ичида ярамоқлигига сабаб нимадир? **Жавоб:** Одам бедор бўлса жони оғрирди, шу боис Ҳаввони душман тутиб қолиши мумкин эди. Агар ўзидан яратилганини билмаса, уни севмагай эди. Оллоҳ таоло Ҳаввони эгри суякдан яратди, шу туфайли халқ орасида: "Аёллар эгри суякдан турар, уни тўғитрайман деб синдириб қўйиш мумкин", деган матал юради. Одамда Ҳаввони ўзидан яратилганини кўриб, унинг муҳаббати кўнглига жо бўлди. Ҳавво ғоят кўрклик эди.

Ҳабарда келишича, Оллоҳ таоло ҳусни юз улуш қилди, унинг тўқсон тўққизини Ҳаввога берди. Қолган бир улушини ўн қисмга бўлиб, тўққизини Юсуф алайҳиссаломга ва қолганларини башариятга берди. Одам Ҳаввони ўзига ўхшаганлигини кўриб, кўнглида рағбат уйғонди ва "Менга яқинроқ келгил!" дея чорлади. Ҳавво айтди: "Мени истасанг ўзинг келгил!" Одам ўрнидан турди, Ҳаввонинг қошига келди. Агар у бир соат сабр қилганда эди, Ҳаввонинг ўзи келар эди. Шу тариқа эрнинг хотинлар қошига бормоқлиги суннат бўлиб қолди. Аммо қачон жаннатга кирсалар хотинлар эрлари қошига келадилар.

Одам Ҳаввога тегинган эди, Жаброил алайҳиссалом тўхтатди: "Эй Одам, Ҳавво сеникидир, лекин никоҳ қилмагунча раво бўлмас". Оллоҳ таоло ўзининг пок зоти ила Одам ва Ҳавво никоҳига хутба қилди.

У хутба бу турур: "Ҳамд-менинг мақтовим, менинг исмим-Оллоҳ, раҳмон - менинг ҳазиналарим калити, раҳим - гуноҳкорларимнинг гуноҳини кечиш калти, улуғлик -

менинг либосим, буюклик - менинг тўним, азизлик ва саҳийлик - менинг гўзаллигим, гўзаллик ва улуғлик - менинг мартабам, инсонларнинг ҳаммаси - менинг қулларим ва чўриларим, анбиёлар ва пайғамбарлар - менинг элчиларим ва танлаган бандаларимдир. Муҳаммад - менинг ҳабибим ва пайғамбарим, унинг умматлари - умматларнинг яхшисидир ва менинг севган дўстларимдир. Мен, бадахқиқ нарсаларни жуфт яратдим, токи бу билан менинг бирлигимга исбот топсинлар. Шоҳид бўлинглар, менинг фаришталарим ва менинг аршимни кўтариб тургувчилар ва менинг осмонимдан сокинлар - Мен, батаҳқиқ, жуфтладим чўрим Ҳаввони қудратимнинг санъати бўлган ва яратишимнинг ажойиботи бўлган Одамга. Менга тасбеҳ айтиш (Субҳаналлоҳ дейиш) ва таҳлил айтиш (Ла илаҳа иллаллоҳ дейиш) ва одам болаларининг намоз ўқиши маҳр қилинди. Эй Одам, жаннатимга кир ва меваларимдан тановул қил. Мана бу дарахтга яқинлашманглар. Салом бўлсин ҳар иккалангларга ва менинг раҳматим ҳам бўлсин. Одамларнинг парвардигори бўлган Оллоҳга шукур".

Ҳабарда келурки, Одамдан сўрадилар: "Нега Одам аталдинг?" Жавоб бердилар: "Шунинг учунки, мен бир одим ер тупроғидан яратилдим". Ҳаввога савол қилдилар: "Не учун Ҳавво атадилар?" Жавоб бердиларки: "Тирик жондан яратилдим".

Яна баъзилар айтадиларки, Одам тупроқдан яратилдим, тупроқ турган сайин кўркли бўлар. Ҳавво эса этдан яратилди, эт турган сари сасир. Шу туфайли хотинлар қариса, кўркини йўқотур.

Одам ва Ҳавво никоҳланганларидан кейин хитоб келди: "Эй Одам, жуфтинг Билан жаннатга киргил, неъматлардан енглар. Аммо манна бу дарахтга яқинлашманглар золимлардан бўлгайсизлар". Бу дарахт - буғдой дарахти эди.

Аммо Ҳаввон ер юзида яратилдими ё жаннатда, бу хусусида уламолар орасида ихтилоф бор.

Азозил жаннатда эркли эди, жамики фаришталарга илм ўргатар эди. Бир куни кўрдиларки, "Лавҳул Маҳфуз"да фаришталардан бири малъун бўлади, деб ёзиғлиғ экан. Фаришталар бундан беҳад кўрқдилар, Азозилга келиб: "Сен устозмисан, биз фоят кўрқаяпмизки, бизни дуо қилғил, Оллоҳ таоло бизни лаънатдан асрасин".

Азозил дуо қилди, фаришталар "Омин" дедилар. Оллоҳ таоло унинг дуоси Билан фаришталарни асради, ўзи эса лаънатга учради. Фармон келди: "Одамни нурдан ясалган тахт устига ўтказиб, елкаларига кўтариб, жаннатни кезсинлар!" Бунга сабаб шу Эдики, Одам ҳали яратилмасдан илгари фаришталар: "Одам фарзандлари фасод ишларни қилгайлар, қон тўккайлар", деб ғийбат қилгандилар. "Биз бир қанча тасбеҳтақдис лозим бўлса айтармиз", деб ўзларини юқори олдилар. Уларнинг бу сўзлари Оллоҳга хуш келмади. Ҳукм қилдики: "Одамни ғийбат қилдингиз, савобларингиз бекор бўлди. Ул савоблар сизлардан олиниб, Одам фарзандарига берилди. Ўша ғийбатнинг жазоси шудур. Бу кун ҳамма фришталар боринг, Одам тахтини бўйнингизга кўтариб, ҳизматини бажо келтиринг!"

Ундан кейин Оллоҳ таоло Одамга "Исмлар илми"ни ўргатди. Сўнг жамики нарсаларни фаришталарга кўрсатиб: "Агар сизлар ростгўй бўлсангиз бу нарсаларнинг отини менга айтиб беринг", деди. Фаришталар ожиз бўлиб: "Парвардигоро, Сен покдурсан, Сен ўргатгандан бошқа ҳеч бир илмимиз йўқдир, ўзгасини билмасмиз", дедилар. Одамга фармон бўлди: "Эй Одам, буларга анави нарсаларнинг номларини айтиб бергил!" Одам уларнинг номларини айтиб берди: "Бу дарахт, бу тош, бу сув . . ." Ҳамма нарсаларнинг номини жамики тиллар Билан баён қилди. Шунда: "Эй фаришталар, сизларга айтмадимки, Мен билганни сизлар билмайсизлар", деган хитоби келди, "Энди сизларга маълум бўлдики, Одам олимдир, сизлар обидсизлар. Менинг наздимда минг обиддан бир олим афзалдир.

Қайда обид бўлса, олимга ҳизмат қилмоғи керак. У маҳдум бўлсин, сизлар ходим бўлинг, у масжид бўлсин, сизлар сожид (сажда қилувчи) бўлинг, Одамга сажда қилинг!" Жумла фаришталар сажда қилдилар. Ёлғиз Азозил сажда қилмади, бўйсунмади, улуғсинди, кофирлардан бўлди. Қачон фаришталар сажда қилгач, кўрдиларки, Иблис сажда қилмасдан турарди. Шукр, дедилар ва севинганларидан яна бир сажда келтирдилар.(Бу кун намозда икки сажда қилмоқлик боиси шундадир).

Ҳабарда келишича, Одам жаннат ичида ярим кун қолди. У жаҳоннинг бир куни бу дунёнинг ҳисобида беш юз йил бўлур. Тупроқдан яратилгандан кейин то жаннатга боргунча минг икки юз қирқ йил фурсат ўтганди.

Азозил сажда қилмагандан сўнг: "Не учун сажда қимассан?" деган хитоб қилди. Иблис: "Мен ундан ортиқман. Мени ўтдан яратдинг, уни эса қаор тупроқдан яратдинг", деди. Бу даъвони қилгандан сўнг Азозил отини кўтардилар, Иблис деган ном бердилар. Иблиснинг маъноси "ноумид" деганидир. Иблиси лаъин ўтни тупроқдан ортиқ, деди. Билмадики, тупроқ ўтдан ортиқ туришлигини. Бунга далил шуки, ўт ўғридир, унга қандай нарсани берсалар йўқ қилур, қайтиб бермас. Аммо тупроққа бир ҳовуч берсангиз, ўрни юз қилиб қайтарур. Иблис ўтга қувонди, бу боис ўтга қайтадиган бўлди. Одам Оллоҳга қувонди, шунинг учун тангрига қайтадиган бўлди. Ким нимадан қувонар бўлса, ўшанга қайтадиган бўлди.

Иблис: "Илоҳо, юз минг йил ибодат қилдим, мнга унинг эвазини бергил!".

"Не тиларсан?" деган хитоб келди.

Иблис қиёма кунига қадар яшашлик учун узоқ умр тилади: "Эй Парвардигорим, улар тириладиган кунга қадар менга муҳлат Бер!".

Муфассирлар айтурлар, у бадбахт Оллоҳга ҳийла қилмоқчи бўлди ва қиёмат кунига қадар умр тилади. Мақсади шу Эдики, ўликлар тириладиган кунгача ҳаёт бўлсам менга бошқа ўлим бўлмайди, деб умид қилганди. Оллоҳ унинг сирини билди ва: "Албатта, сен муҳлат берилганлардандирсан, то маълум вақтнинг кунигача", деб жавоб берди. Унга ўзи тилаган кунгача эмас, маълум кунгача умр берилди.

Яна бир мўътабар тафсирда келадики, Иблис ўйлади: "Бу кун тангри фаришталари кучлидир, улар билан беллашишга қудратим етмас. Агар ўликлар тириладиган кунгача умр берилса, унгача Жаброил, Исрофил, Азроил ва бошқа фаришталарнинг ҳаммаси ўлсалар, тангри ёлғиз қолади, шунда у Билан жанг қилгайман", деб. **Савол:** "Иблис маълум бўлгандан сўнг жаннатга кирмоқликка қандай йўл топди?" **Жавоб:** "Оллоҳнинг Одам фарзандлари устидан сенга нусрат бердим", деган фармонидир. Яна бир тасдиқ Расул алайҳиссаломнинг: "Қон одамларнинг танида қандай юрса, шайтон ҳам шундай юрар", деганларидир.

Савол: "Одам ва Ҳаввони буғдой дарахтидан қайтармоқнинг не ҳикмати бор эди?"

Жавоб: Оллоҳ таоло Одамни яратмасдан илгари: "Мен ер юзида халифа (ўринбосар) яратмоқчиман", деганидир. Буғдойдан есалар, бу уларнинг жаннатдан чиқмоқликларига сабаб бўлиши тақдир этилганди. Яна бир жавоб шуки, Оллоҳ таоло дунёда одамзотнинг таоми буғдой бўлишини тақдир қилганди, шу боис хитоб қилди: "Жаннатнинг ҳамма неъматларидан егил, буғдой емагил!" деб.

Савол: "Жаннатга киритилмоқликда не ҳикмат бор эди?" **Жавоб:** "Жаннатга киритган кунда башарият Одамнинг пуштикамарида эди". **Савол:** мўминлар ўз ўринларини кўришлик учун жаннатга кирдилар, лекин Одамнинг пуштикамарида мўминлар Билан бирга кофирлар ҳам бор эди-ку? Уларнинг кирмоғида нима ҳикмат бор? **Жавоб:** Мўминлар ўз ўринларини кўрсинлар, дунёга келганларида жаннатга қайтиш умидида ибодатни кўп қилсинлар деб, кофирлар эса дўзахга борганларида жаннатда кўрган неъматлар учун кўпроқ ҳасрат чексинлар деб беҳиштга

киритилганлар. Жаннатга киритмоқликнинг Яна бир ҳикмати шуки, Оллоҳ таоло азалда (Оят) "Албатта Оллоҳ таоло мўминлардан жонларни ва молларни уларга жаннат бериб сотиб олди", деган ҳукм қилган эди. Шариатда кўрилмаган нарса Билан савдолашмоқ раво бўлгани учун ҳам жаннатни кўрсатгандир. Бу савдода сотган ҳам, олган ҳам Оллоҳ таолодир, унинг далили Муҳаммад Мустафо алайҳиссаломдир.

Уламолар ихтилоф қилдиларки, Одамнинг зурриётини қай жойидан пуштикамаридан чиқарди, деб. Баъзилар жаннатга киргунча, баъзилар жаннатда, баъзилар жаннатдан чиққандан кейин дедилар.

Оллоҳ таоло Одам фарзандларини унинг пуштикамаридан чумолига ўхшаган кичик бир одамлар суратида чиқарди, уларнинг оқиллари ҳам, мўминлари ва кофирлари ҳам бор эди. Оллоҳдан хитоб келди: "Мен сизларнинг Парвардигорингиз эмасманми?" Ҳаммалри: "ори, Парвардигоримизсан", деб жавоб бердилар. Одам уларни кўргач: "Илоҳо, булар кимлардир?" деди. Хитоб келди: "Булар сенинг то қиёматга қадар дунёга келадиган фарзандларингдир". Одам уларнинг кўплигини кўриб: "Илоҳо, булар ер юзига қандай қилиб сиққайлар?" деди. Хитоб келди: "Эй Одам, тўрт улуш қилурман. Булар улуши оталар пуштикамарида, бир улуши оналар қорнида, бир улуши ер юзида, бир улуши ер қўйнида бўлади". Одам уларга қараб, бировни кўр, бировни оқсоқ кўрди, бировни оғриқ, бировни эса нимжон кўрди: Илоҳи, буларни не учун бирдек яратмадинг? Хитоб келди: "Эй Одам, жаннатни яратдим, унга киргувчиларни ҳам бино қилдим. Дўзахни яратдим, унга тушгувчиларни ҳам бино қилдим. Агар кўрларни яратмасам эди, кўзлилар шукур қилмас эдилар, бемаорни яратдим, соғлар шукур қилсинлар деб". Уларнинг бир қанчасини жаннатнинг ўнг томонига, бир қанчасини эса дўзахнинг сўл томонига турғазди ва хитоб қилди: "Анна улар жаннатда ва Мен парво қилмайман, ана улар дўзахда ва Мен парво қилмайман".

Ва Яна бир ривоятда келадикки, уларнинг ҳаммасини дунёга чиқарди ва "Дунёни кўриб келинг", деди. Келдилар, дунёни кўрдилар, унда қолдилар, озроғи қайтиб келдилар. Хитоб келди: "Қолганларинг қани?" Дедилар: "Дунёни кўрдилар, кўнгиллари дунёни тилади, унда қолдилар". Фармон бўлди: "Жаннатга боринг, уни нима эканини кўринг!" Бордилар, кўрдилар, кўплари жаннатда қолдилар. Хитоб келди: "Бошқаларинг қани?" Дедилар: "Илоҳо, улар жаннатни истадилар, унда қолдилар". Дедиларки, дунёда қолганлари кофирлар эди, жаннатда қолганлари мўминлар эди, жаннатда қолмай қайтиб келганлари Оллоҳнинг хос қуллари эди. Хитоб келди: "Дунёга кўнгил бермадингиз, жаннатда қолмадингиз, энди нимани истайсиз?" Дедилар: "Илоҳо, бизга Дуне керакмас, жаннат керакмас, Сен кераксан". Хитоб келди: "Кимки мени тиласа, хазинам ичидаги қайси бало улуғроқ бўлса, ўшани уларга берурман". Дедилар: "Ул балони берганигда биз Билан бирга бўлурмисан?". Деди: "Бўлурман". Дедилар: "Илоҳо, бало етганда Сен биз Билан бирга бўлсанг, ҳар қанча бало берсанг ҳам қабул қилгаймиз". (Ҳадис) Расул алайҳиссалом дедилар: "Дарҳақиқат, балонинг энг қаттиғи пайғамбарларга келур, ундан сўнг авлиёларга келур ва ундан кейин тартиб билан. . ."

Ҳабарда келурки, Шайх Шублий дунёдан ўтгандан кейин уни тушда кўриб "Ҳолинг қандай?" Дея сўрабдилар. Жавоб берибдики: "Мени Дафн қилганларингдан кейин Мункар-Накр алайҳиссаломлар келишди Тангринг Ким?" Дея сўроққа тутдилар. Уларга жавоб айтдим: "Менинг Тангрим отамиз Одамни жаннат ичида нурдан ясалган тахт устига ўтказдирган, осмон фаришталарини отамизга сажда қилдирган зотдир. Жаброил, Мекоил, Исрофил, Азроил алайҳиссаломлар ҳам улар Билан бирга эдилар. Сизлар сажда қилдингиз, мен эса ҳамма қариндошларим Билан

томоша қилиб турган эдим". Шунда улар бир-бирларига қараб: "Бу ҳамманинг номидан сўзлар, ўзининг сўзини сўзламас, кетайлик", дедилар. Агар улар иккаласининг қандай қочганини кўрсанг эди. Агар Яна бироз тўхтаганларингда эди, уларни тутиб: "Сизнинг Тангрингиз Ким? деб сўраган бўлардим. Қанча жавоб берсалар ҳам ҳужжат Билан уларни тиндирмас эдим".

Яна мақсадга келамиз. Иблис малъун бўлгач, жаннатдан қувилди ва у ерга Кира олмайдиган бўлди. Кўнглига Одам ва Ҳаввога нисбатан адовати тўлиб-тошди. Уларни васваса Билан жаннатдан чиқаришликка ният қилди.

Ўша пайтда илон туяга ўхшаган чиройлик суратлик эди, қизил, яшил ва турли безаклар Билан зийнатланган қанотлари бор эди. Ҳавво илоннинг чиройига маҳлиё бўлиб, у Билан сўзлашиб турарди. Иблис бундан ҳабар топиб, илондан "Мени жаннатга олиб киргил, Ҳавво Билан сўзлашмайиш", деб илтимос қилди. Илон қўрқиб, кўнмади. Иблис: "Оғзингни очгил, мен кирайин", деди. Илон оғзини очди, Иблис унинг тили остига яширинди, жаннатга кирди.

Илон Оам ва Ҳавво тахти қаршисига келиб тўхтади, унинг тили тагидан Иблис сўзлади. Одам унинг сўзларига эътибор бермганди, Ҳаввога юзланди. Хотинлар кўнгли юмшоқ бўлади деб ўйлаганди-да. Ҳаввога қараб деди: "Тангри сизларни нима учун буғдой дарахтидан қайтарганини билармисан?" Ҳавво деди: "Билмасман". Иблис деди: "Шунинг учун қайтардики, Ким дарахтдан мева еса, у жаннатда мангу қолур, ўлим кўрмас". (Оят) "Эй Одам, сенга мевасини еса абадий қоладиган дарахтни в афоний бўлмайдиган подишоҳликни кўрсатайми?"

Ҳаввонинг бу сўзларга кўнгли мойил бўлди, ўрнидан туриб ўн қадам қўйиб борди-да бир бутоқ синдирди. Уни Одамга келтириб: "Бу бутоғ тотли экан, мен егандим ҳеч нима қилмади, сен ҳам егил", деди. Одам ўша чоғда аҳдни унутди, ул луқмани оғзига солди, чайнади, бўғзига келганда аҳди ёдига келди. Ютмоққа ҳам, ташқарига чиқармоққа ҳам ожиз бўлди, ўтиб кетмасин Дея бўғзини қўли билан маҳкам тутди. У луқма бўғзида юмалоқланиб туриб қолди. Шу сабабдан эркаклар бўғзида юмалоқ бор, аёлларда эса йўқ. Бух орлик содир бўлгач, бошларидан тожи кетди.

Ҳикмат. Яҳё ибн Маоз ал-Розий айтади: "Ҳажга йўл олдим. Кимсасиз сахро ичида тун қороғусида бораётиб бир овоз эшитдим. Овозни қидирдим, шунда тиканлар орасида чолни кўрдим, ёмон йиғлаб турарди. "Нима бўлди, нимага йиғлаяпсан?" дея сўрадим. Дедикки: Нимага ҳам йиғламайинки, фаришталарга муаллим эдим, жаннатда эркин эдим, еру осмонда кўплаб ибодатлар қилдим, охири лаънатга дучор бўлдим". Билдимки Иблис эди. Унга дедим: "Нечук ақалли биттагина сажда қилмадинг?" Деди: "Менга сажда қил, деди қилмадим, Одамга буғдой ема, деди, еди. Азоб иккимизга баробар бўлиши керак эди. Одамни кечирди, узрини қабул қилди, мени кечирмади, шарманда қилди". (Оят) "У такаббур қилди ва кофирлардан бўлди". Ундан сўрадим: "Одамни кечириб, сени кечирмасликда нима ҳикмат бор?" Жавоб берди: "Аввалда Одам хусусида иноят бор эди, уни узр этди. Менинг ҳақимда иноят йўқ эди, мени узримни қайтарди". (Оят) "Азалда бўлган иноят кифоя қилур", деб бежиз айтилмагандир.

Ҳикмат. Ҳавво буғдой мевасини еганда, ударахт йиғлади, ундан қонга ўхшаш нарса оқди. Бу иллат Ҳаввода зоҳир бўлди ва ҳайз то қиёматга қадар аёлларга мерос қолди.

Савол: Ҳайзнинг муддати ўн кун бўлди, бининг ҳикмати нимада?

Жавоб: Буғдой олгани бориб келгунда ўн қадам қўйди, шунинг учун ўн кун бўлди.

Савол: Кўпи ўн кун, ози уч кун бўлганлигининг ҳикмати нимада?

Bu tanishuv parchasidir. Asarning to'liq versiyasi <https://kitobxon.com/oz/asar/3459> saytida.

Бу танишув парчасидир. Асарнинг тўлиқ версияси <https://kitobxon.com/uz/asar/3459> сайтида.

Это был ознакомительный отрывок. Полную версию можно найти на сайте <https://kitobxon.com/ru/asar/3459>